

D O R O B A

[7.1.1]

Vana lavantsongo va navela ngopfu doroba, ngopfu-ngopfu lava velekiweke mapurasini kule na Doroba.

A ndzi va veki nandzu. Vana hinkwavo i vafiki laha misaveni, kutani va navela ku vona hinkwaswo swa yona. A va yi tivi. Va ha ri vayeni. Xana ^{vava} nwendzi a nga tivisa ku yini tikhona ta tiko loka a nga si ri tolonga xana?

Swi nga leswi siku rin'wana mufana un'wana loyi a va ku i Muvangu, a nga baleka xikolo a ya Pietersburg eku verengeni. Loko a kumile mali a khandziyile xitimela a ya ko Matimakulu ePretoria.

U katekile hikuva u hlanganisiwile hi hosi ya yena exiticini kwale Pretoria. Makwavo u n'wi yisile lomu a a tirha kona eStruben Street, akhixini. U fikile a n'wi ngenisa xikamaranini xa yena laha a etlelaka kona kwala jaratini ra mulungu. A n'wi tisela mbhawula a ta orha hikuva a ku titimela ngopfu. A n'wi nehela na bikiri ra machoni ra kofi leyo nunhwela yi ku nkholee, na pawa lero bumbula, kambe loko ri petiwa kofini ro n'oka ri olova ri fana na xiponchi.

Mufana loyi Muvango a tsaka ngopfu swinene. Pho na leswi chukela ya kona a yi cheriwile ^{ku kutela} yi nyanganya yi ku nyala, nyala, nyala! Hayi, Muvango o vhela a dlele a kokela. Hosi ya Muvango a tivisile Mesisu leswaku ku fikile ndzisana ya yena, u lava ntirho. Mesisu u nkheisile a ku a a yime kwala ka yena, u ta n'wi lavela ntirho. A swi hetanga na vhiki ntirho wu nga kumekanga. U kumile wo ya tlanga na n'wana eka Mesisu un'wana le Sunnyside, va ku u ta hola R1.00 hi n'hwet. Swakudya, i swa mulungu, yindlu i ya mulungu. Xa yena i ku basopa n'wana ntsena. Swakudya swa kona a wu ri mugayo na nyama na kofi na xinkwa. Loko a lava mahewu, u ta tiendlela hi ku pfuvela mugayo lowu salaka a pfanganyisa na mati. Mugayo! Mugayo a wu nga tiviwi emapurasini, a ku dyiwa xibasi ntsena. Mugayo i mapa ya xilungu. Mugayo wa nandziha. Makoko ya wona a hi ku nyanganya. Na wona mugayo loko wu latiwile, loko mundzuku ri xa wu oxiwa, wu nga dyiwa wu nga ri na xixevo. Swi nga leswi Muvango a nga wu ngenela hi ntamu swinene. A wu dya lero na ta wu dya. Hi loyi Muvango - nga - nga - nga - nga, wa ngangamuka. Wa nyuhela, wa kula, wa leha. Rito na rona ra ncincá, se wo bebezela ku vulavula ka swona. Hayi! Kasi mugayo wu hatlisisa munhu ku kula! Hinkwavo vanghana va yena laha dorobeni va n'wi hlamala ku vona a ri xijahana hi nkarhi wu nga ri wungani. Loko a horile mali a ya tixavela tinguvu to saseka, hi vulaku buruku ya nkuma, na hembe yo basa, na masilapere. Se hi Ravumune loko a chayisile, a hlamba, a kama, a ba ndlela nhlokweni, a teka vaselina a tola, se a ambala a kongoma kwihi?

Prinsloo Street, laha hinkwavo va makhixi va yaka va ya komba tinguvu kona; ngopfu vanhwana va malikixi. Siku leri ra Ravumune hi lerikulu ka va-makhixi, veri i "Sheilla's Day", hi leswaku i siku ra ku wisa ka nhwanyana wa le khixini. Muvango a a nga phuti ku ya Prinsloo hi siku leri. Se a a sungurile na ku vona tintombi, kasi a a nga ri na mhaka na tona eku sunguleni. Na swona va lo n'wi pfuka vanhwanyana lava hi ku n'wi vulavurisava n'wi landzelela va kala va ya tiva na laha a tirhaka kona. Ku sukela nkarhini wolowo Muvango a a nga ha kumi nkarhi wo wisa. Vanhwanyana a va tiva na nkarhi wa yena wo chayisa namadyambu. Hakanyingi Muvango a a pfuna ku hlantswa swibya namadyambu ekhixini. Loko swi herile a a teka swakudya swa yena a ya dyela kamarini ra yena. Nkarhi wun'wana u to kuma kamari yi lo ndzi tshiki hi vanghana: vafana na vanhwanyana. Va le ku tlangeni ka gramafoni ya yena. Tisigarete i vumpaku-mpaku. Van'wana va tshamile mubedweni wa yena, van'wana mabokisini lava ya nga khubumetiwa. Leswi a ku ri na xivoni lexikulu ekamarini ya yena, vanhwanyana a va ri yima-yima ku tinyanga hi xona, va chuncha maduku va bohisa, va hundzuluka va tinyanga minhlana

Sweswo hinkwaswo swi endlile leswaku Muvango a tolovela vutomi bya doroba a rivala na le kaya. Doroba ri sungula ku nandziha. Teki hi leswi Magirita na yena a sungulaka ku dya mbilu ya Muvango. Se Muvango u chinha na vito ra kwe u ri hi yena John. Ta Magirita ti lavile ku karhata, hikuva se Magirita a xi ri xivuye-vuye. A a nga ha xwi laha ka John Muvango namadyambu. Vulambi i hosi ya kona a nga n'wi hlongola, a ku a nga ha n'wi voni laha ka Muvango laha. Se hi loko a ku khawu! Se ku ku ti-ti-ti-ti! Ku endlile leswaku Muvango a rivala, u n'wi xavele thikithi a n'wi komba kaya. A ku ri endzhaku ka malembe mambirhi na hafu. Muvango a nga alanga, u khandziyile a vuya kaya. Kasi laha kaya la, o ta byala mfava. Vafana hinkwavo va sungula ku navela ku ya eborobeni. Muvango u vuyile a lehile, a hlantsekwile, futhi a ri na bayisikiri. Oh, bayisikiri! I mani a nga na bayisikiri kwala loko a nga ri tichara swimanamani na swimanamani. Vafana va sungula ku navela ngopfu ku ya edorobeni va ta vuya va kurile. Na vona va ta vuya na tibayisikiri.

Un'wana wa vona a vutisa: "He Muvango, mo dya yini kwale madorobeni leswi hina ha ha ri ki swikhwipinini kasi n'wina mi malehanyonga?"

Muvango: "Doroba ra nandziha. Na sweswi ndzi lo vuya xipecele, ndzi lava ku tlhela. Hi dya mugayo. Mugayo wa nonisa. Hi dya nyama ya switlapi. Hi yona hi xevaku hi yona."

Un'wana a vutisa: "Mi dya nyama ya xitlapi! Xitlapi i ncini?"

Muvango: "I homu ya rixaka rin'wana, ya lundza lero tan ku leha. Nyama ya kona i mafurha ntsena, yi nonile ngopfu."

Un'wana mufana: "Tihomu ta rixaka leri ti huma kwihi?"

Muvango: "Ti huma Indiya. Muhala wa tona wu huleriwa etimhondweni. Loko va lava ku pana tona va haka ringi leyi nga rimhondweni hi xove xa msengele va koka."

Mufana un'wana: "Mina ndzi velekeriwile edorobeni. Hi lo vuya ku ta tshama lomu kaya lomu. Mina tatani u ndzi byerile leswaku xitlapi i nyimpfu ya xilungu, ya ncila wo koma na miri wa bumbula."

Un'wana wa Jaha la hundzaka kwalaho: "Mi vulavula yini vafana? Mi phikizana hi yini?"

Un'wana mufana: "Hi leswi va nge xitlapi i homu ya xi-Indiya."

Jaha: "Hayikhona, xitlapi i nyimpfu a hi homu! Vo mi vungunya lava mi byelaka sweswo."

Muvango: (Hi tlhelo): "Ndza swi tiva leswaku xitlapi i nyimpfu. Ndzi endlela leswaku bulu ri ta nandziha."

Un'wana wa vafana: "Kasi wo hi xisa kamundi!"

Muvango: "Mi xisiwa hi mani? Ndza tshika ku mi rungulela mina loko mi ku ndza mi xisa" Muvango wa suka, wa yima.

Hinkwavo: "Hayi, u nga fambi. Hi byeli wena Muvango, u nga twi ta lava."

Muvango a tlhela a tshama hansi. Vafana va n'wi vutisele swo tala. Yena a va hlamula. Kambe ngopfu lexi a va lava ku tiva xona i mafambele yo ya Dorobeni. Loko a va hlamuserile hi laha munhu a nga fambaka ha kona, Jerri Nkanyanga na Twiggi Dedeleka vo byeletelana, vo baleka xikolo, va famba. Un'wana a a ri ka B un'wana eka Standard I. I Twiggi loyi a a ri ka Standard I. Jerri a a ri ka B.

Va endlile hi laha va nga byeleteriswa ha kona. Va fikile Pietersburg va verenga makuleni tin'hweti tinharhu, se va nyenga va ya khoma xitimela va ya Joni.

Exitimeleni ku tile ku ta fika N'wa-Xirhamana, muboxi wa mathikithi. U fikile etorokisini reri va Jerri a va ri ka rona. Ku fika ka yena u lo fika hi huwa, a nga va nyikanga na nkarhi. Vafambi a va gandlene etorokisini leri ro nge i holo, ri ri hava kamari, ri ri na tinxaka tinharhu ta mabangi yo tshama ka wona, hala na hala i mabangi ~~ja~~ kutani laha xikarhi hi rin'wana bangi.

Mabangi yo leha swinene. Vanhu va tlimbene. Mafastere ya pfariwile. Rivoni ra kona i rin'we kwale henhla esilingini ya torokisi, ro keti, keti, keti. A ku vonakali swinene. Laha ndzeni ko nunhwa ndzawani hi mhaka ya minyuku ya vanhu no ka va nga hlambi. Ku nuha na mbanyi ko ngii! N'wa-Xirhamana u ta hi le sekeneni na le valungwini, laha ku nga phyuphya, ku nga na moya wa kahle, laha vanhu va nga tshamiseka va tigidlile.

Loko a ku ponomono-mono eka derde klaasi a twa ku nunhwa na ku hisa, a kwata a ku: "Zonke thikithi, khamaan, khamaan, phumesa lo thikithi, khamaan!" Se vanhu vo nyunganyungeka ku tisecha lomu va nga veka kona mathikithi. Van'wana va bohelerile etinhan'wini hi mhaka yo pfumala tibaji na tihembe. Van'wana va ma vekile eswipachini, van'wana va ma bohele eswidukwanini, va nchuncha va ri karhi va rhurhumela. Se fundzu ra ala ku nchuncheka hi mhaka ya ku rhurhumela, va chava n'wa-mathikithi loyi a karhiki a va chechisaka. Se ko tshama swi nga ha tivikani. Lava va katekaka va hatla va ri kuma wo vutla a boxa a va tlherisela.

Loko swi ta fika ka Jerri, o! Jerri a nga ha tivi lomu a nga veka thikithi ra yena kona. N'wa-Xirhamana wa karhi ku n'wi khamanisa: "Khamaan, khamaan, chechisa, phumesa lo thikithi" Jerri wo du-du-du- ku rhurhumela. A tisecha swikhwama hinkwaswo. Swilo leswi a swi ri xikhwameni swi wela hansi swi hangalaka. Thikithi do! Ku hava. Heyi, Jerri u to yini! Hinkwavo va hundzulukile va languta yena. N'wa-Xirhamana o: "Loko hi fika xiticini lexi hi yaka ka xona sweswi, ndzi ta ku vitanela maphorisa va ta ku khoma." O hundza a ya mahlweni eka matorokisi man'wana.

Se Jerri o babaruka na milomo, a nga ha tivi leswaku u to swi yini. Twiggi o: "Hluvula buruku, u dzudza, kumbe ri ngenile kona." Kunene ke, Jerri se a kotaka munhu la dyiwaka hi mati (hikuva munhu wo dyiwa hi mati u khoma hambi ri ri ribyanyi leri khulukaka), o hluvula buruku, kasi thikithi a a ri hoxile ehembeni, yena a a ku u ri ngenisa xikhwameni xa hembe, kasi u ri ngenisa xikarhi ka hembe na miri wa yena, ri ya ri ya tsandzeka ku wa, hi mhaka ya banti ra buruku ri nga omba xisuti. Se loko a hluvula buruku a dzudza hembe thikithi ro thya! "O! hambi kona!" Se Jerri o nohesee! A ku: "Ndzi ponile!" Hefuu! Nkarhi wolowo xitimela xo phyoo-ow! Xi ya exiticini xa Maxaxani. N'wa-Xirhamana o ta ku: Ndzi fikile! Hayi, thikithi ri kumekile. Vukarhi bya N'wa-Xirhamana byo vomba. O boxa thikithi. Xitimela se xi fikile exiticini, N'wa-Xirhamana o chika a languta lava va khandziyaka, xo tlhela xi suka xi kongoma P.P. Rosi, xi yima, xi tlhela xi suka xi ya yima Pienaarsriver, xi hundza xi ya yima Hammanakraal.

Vanhu vo huwelela: "Hammanskraal! Hammanskraal!"
Phorisa ra kwala xiticini na rona ro huwelela: "Hammanskraal,
phanzi, Hammanskraal, phanzi! Lava yaka Themba, Bosplaas,
Surumani, Khwadibeng, Makapanstad, ka-Mosetlha - phanzi!"

Se, a ku ri na wun'wana muyisa loyi a a fanele ku chika
eNaboom, kambe hi mhaka yo nwa byalwa bya xilungu ngopfu, a nga
ha chikangi kona. A a etlele. U phaphamile ntsena hi ku twa
huwa va ku "Hammanskraal!" Se o pfuka, o hlometela hi fastere, a
nga twisisi leswaku u le kwihi. O vutisa: "Hi le kwihi laha?"
Va ku: "Hi le Hammanskraal." Se o vindlavindleka u lava ku chika,
xitimela xo "phyo-o-ow", xo koka. N'wa-Xirhamana o ta ku ndzi fikile:
"Zonke thikhithi!" Hinkwavo vo komba mathikithi. O ta fika eka
loyi wa muyisa: "Thikithi! Muyisa o komba ro reri ri helelaka
Nabbom. He, wena, wena, wena, ha! O na ta vila lero na ta vila
N'wa-Xirhamana a polomba: "Hoe kom wena u nga hundza laha u yaka
kona? Hi yini u nga chikanga, u lava ku fika Pretoria hi mano hi?
Ndzi ta byela maphorisa ePretoria va ku khoma. Humesa mali yo sukela
Naboom!" O: "Ndzi hava." "O.K. u ya jele namuntlha!" Kunene ke,
xi fikile Pretoria Station ka hari mpundooo. Phorisa ro vitaniwa,
ro ta n'wi koka-koka ri famba na yena.

U yile a ya pfaleriwa exitokisini va ku u ta gwedjiwa hi xa
mundzuku hikuva namuntlha i Sonto. Loko a fika xitokisini o kuma
xi tele hi lava va nga khomiwa; van'wana hi ku yiva, van'wana hi
ku vutlela va-Mesisi swipachi. Van'wana hi ku famba vusiku va nga
ri na xipecele, van'wana hi ku tlhava vanhu hi mikwana. Ku
nghenisiwa ka swona xitokisini u lo dlidlimbetiwa kunene a ya wela
van'wana lava a va ri lomo. Ohoho! Yo suka nyimpi kwalaho, vo:
U nga hi weli mhan, u nga hi weli mhan," vo vula hi ku n'wi
dyisa mpama. He, se a nga ha tivi lexi xi nga xona.

Ri te ri ba kwalomu ka ma-fo, vo: "Etlelani, mi thula
msindhu, mi nga rhasi." Van'wana vo etlela tinhloko ti ya hala,
van'wana hala, milenge yi hlangana xikarhi. Un'wana na un'wana
u fanele ku khondla hikuva loko a nava un'wana u ta ku: "Wa ndzi
kandziya!" Se swi pfuxa nyimpi. Van'wana va pfukile va gigimbisana
vusiku byebyo, va wela henhla ka yena. Muyisa loyi, na le ka
van'wana se yi suka nyimpi.

Ri xile hi msumbhunuku muyisa a ya ku sengisiweni a ha ha
tivi leswaku swi fambise ku yini swa yena. Twiggi na Jerri va ku
hundzele mahlweni va ya fika ePark Station. Se va sungula ku
hlangana tinhloko hi mhaka ya ku tala ka vanhu, na ku tala ka
switimela. Vo julu-julu! julu-julu! A va ha tivi leswaku va ta
ya kwihi!

Loko va humele ehandle xitarateni vo vona tindlu leti to leha wonge tintshava. A va twisisi leswaku va nga ya kwihi. Mimovha na yona hi leyi, yi tatile switarata, ko twala huwa ntsena: Mpa!mpaa!mpaa! A va koti na ku tsemekanya xitarata. Loko va ku va ringeta, kange-kange, kange-kange! Motorokari hi lowu wu taka, vo tlhelela endzhaku. Moya wa vuxika hi lowu. Xirhami xa n'hwetlwa ya July na xona hi lexi. Vo rhurhumela va lo yima kwala ka khale. Vanhu vo hundza va va dlidlimbeta-dlidlimbeta va ku: "Sukani ndleleni hi hundza va-blati-mampara, mi lava yini kwala?" Ku ta fika mulungu un'wana wa xikalibanyana so. O fika a ku: "Heyi n'wina! Mi lava ntirho xana - wena funa sebenza?" Vo: "Ina, baas." O: "Ndzi landzeni!" Vo khamana hi mavoko loko va tsemekanya xitarata va ri karhi va endla vudliti-dliti, va cingela hala na hala. Loko va vona motorokari wu ta va tlhelela ndzhaku kumbe va tsutsumela emahlweni.

Mulungu o: "Heyi, mi nga endli vudliti-dliti, landzani mina, mi nga chavi. Mi chava yini?" Se vo goja-goja hi yena, va kala va tlulela halahaya ka xitarata. Hi lavayaa na mulungu wa vona. Xikolo-okolo-kolo hi le komponi ya timayini. Hayi, va galachiwile! Se vo tilaya va ku: "A hi tshikele yini xikolo?" Vo nyiketiwa vambalani va komponi. Vo tsala-tsariwa mavito, vo kombiwa lomvu va nga ta etlela kona. Ri xile dokodela u va kambile. Ku suka kwalaho, phanzi emugodini! Se vo na to ntsee! "A hi tshikela yini xikolo? Hi ticincile!" "Hawu kasi hi leswo yini? Leswi Muvango a nga hi byela leswaku a dorobeni vanhu va tiphina. Hi ko ku tiphina leswi? Swinkwa swi kwi? Tinyama ta switlapi ti kwi?" Twigg o: "Mina loko ndzi heta joyini ya mina a ndzi nga yima-yimi, ndzi tlhelela ekaya xikolweni." Jerri o: "Mina ndzi khomiwile hi xitlhavi a ndzi kholwi leswaku ndzi ta hanya, ni le ndzeni ka vava." Twigg o: "Tiyisela mhan. Wo va Muvango a hi ku hamba ka munhu. A ku a dorobeni ku dyiwa xinkwa, na nyama ya xitlapi, swi kwihi swilo swa kona? A ku: 'Munhu u nyikiwa rhuu ya yena a ri yexe', se leswi hi ngo pakiwa kunene ke? La hansi mubedwa, la henhla mubedwa. Hi etlela hi tele ngopfu. Huwa na yona hi leyi. Tinyama ta switlapi a hi ti voni, ho vona mihluvi ya tinyama, hambi ta tihomu a hi tivi, na matshutshu yo ka ya nga tlhokoriwanga ngopfu. E-e, mina ndzi nge heti joyini ya mina. Loko ndzo yi heta ndza famba, ndzi ya ekaya, exikolweni. Van'wana vo tiphina ekaya leswi."

Hambi swi ri tano va ringetile ku kondolela. Kutani siku rin'wana ko humelela mhaka yin'wana. Mabalani wa laha komponi o khoma hi vuvabyi, a yisiwa exibedhlhela, kutani ndzhawu ya yena yi siviwa hi mabalani loyi a a ri xandla xa yena. Le ndzhawini ya

yena ko pfumaleka munhu wo n'wi siva.

Se vatirhi loko va chayisile le mugodini va vuya la komponi va vutisiwa: "Xana i mani la tivaka ku tsala na ku hlava ke?" Twiggi o hatlisa o: "Hi mina!" Se vo n'wi yisa hofisini vo n'wi nyika xikambelonyana, vo kuma leswaku hakunene Twiggi wa swi kota ku tsala. Vo n'wi tsavula xikarhi ka ntshungu vo ya endla mabalani. He! Ku tsakisa ka swona! "Ku dyondza swa pfuna. Namuntlha Twiggi i mabalani!" Ku vula vanghana va yena lavaa a nghena na vona emigodini. Jerri u twile ku vaviseka ngopfu loko a sele a nga hlawuriwanga ku va mabalani. Mhaka hi leswaku Jerri a a lo pasa ntsena Sub B. Swi nga leswi a nga navela na yena ku va loyi a dyondzekeke. Hikokwalaho siku rihi na rihi loko a chayisile a a ya xikolweni xa vusiku a ya ku kho! a dyondza. Eku heleni ka lembe Jerri u kotile ku pasa a ya ka I. Kambe na yena Twiggi a a nga etleri, a a tikarhata ku dyondza a ya mahlweni. Swi va pfunile swinene. Va yile va tolovela ku fikelala laha Doroba ri nga nandziha va nga ha naveli na le kaya. Jerri na yena va n'wi tekile a suka eka ntirho wo ba tiholo le mugodini va n'wi nyikile ntirho wo fambisa mapapila lomu tihofisini. U kumile ntirho lowu hi ku vulavuleriwa hi Twiggi Dedeleka, munghana wa yena.

John Muvango hi te a a tlheriseriwile ekaya hi hosi ya yena. Sweswi a a ri kaya ku tile ku ta fika papila eka tata wa yena ri huma eka hosi ya Muvango leri ri nge :

"Eka tatani,

Ndzi tsala papila leri ku mi tivisa leswaku mi khoma John kwaleyo leswaku a nga ha vuyi haleno madorobeni hikuva mintirho sweswi ya kala, na tona timhaka ti hundzukile. Loko munhu a nga vitaniwanga hi mulungu wa haleno a nga ka a nga pfumeleriwi ku tshama dorobeni, u ta tlheriseriwa ekaya. John a a ye kholichi. Mali ndzi na yona ndzi ta n'wi hakelela xikolo. Ndzi ta n'wi xavela tinguvu na bayisikiri.

Salani!

Hi mina n'wana wa n'wina,
SIMON."

Mukhalabya u tekile timhaka a rhanga hi ku ti vikela nsati, mana wa Muvango. Manana u te: "Mo vitana yena mi ta n'wi byela. Loko yena a nkhenisa swi lulamile. Swona leswi a ngo dlori-dlori na swifanyetana u ta helela kwihi. Mali ya xibalo yi ta laveka ku nga ri khale. Loko a ri munhu a a ~~fanele~~ fanele ku pfumela a ya ko kholichi, na hina hi ta wisa swivulavula."

Mukhalabya: "Swivulavula! Swivulavula swa yini?"

Manana: "A! Kasi a wu swi tivi? Veri Muvango u fambela le ka va ka Hetisani le, kasi na le ka Kikukumun na kona nhwanyana wa kona wo fa hi yena. Swi nga leswi mindyangu leyi mimbirhi leyi a hi ku holova leswi yi holovisaka swona, va holovela Muvango, Van'wana veri: 'U ta teka eka hina', van'wana, 'eka hina'. Se rivengo eka mindyangu leyi mimbirhi, hi lerikulu."

Mukhalabya: "Sweswo swo tiva hi n'wina vavasati, mi nga vanhu vo rhandza timhaka. Hina vavanuna a hi swi tivi. Mina i ku sungula ndzi twa swilo leswi. E-e, Muvango a a fambe a hambana na swo, va nga ta kala va n'wi tota rirhandzu emakatleni. Vanhwanyana va masiku lava i tinjanganja a va tthembekei."

Vatswari va Muvango va ringanisile timhaka ta ku nwi yisa e kholichi, kutani va nwi vitana. Loko va ku nwi chirirhi Muvango e vuyisa mene, a ku yena a nga lavi na twa hi ta kholichi. Yena u lava ku tthelela e dorobeni, kambe leswi hosi ya yena yi nga le Piteri yena u ta ya jeni leswaku hosi ya yena a nga nwi vomi.

U khandsiyile xitimela kambe loko a fika Piteri u kumene na vuvwana lava a tivanaka na vona. Kutani a chika a vulavula na vona. Vona va nwi tivisile leswaku ntirho a wu kali le Iscor. A swi lavi na papila ro huma e tinofisini ta le kaya.

Va fambile na yena kona le Iscor. Kumene a swi karhatangi. U lungliseriwile hi ku hatlisa. A kombiwa na rhumu leyi a nga ta etlela e ka yena. Leswi a a ri machangana va nwi kambele rhumu leyi ku nga tala machangana e ka yena. Mubedwa a wa lungbekile. Kutani a sungula ku tirha. Kambe a nga lavanga ku etlela e komponi, loko a chayisile u tekile xitimela a ya Kholsindhaba. U fikile hi le ka kholsindhaba leyi a va ku i Sivaraboyi.

Sivaraboyi a a ri na nsati na vona va vanhwanyana na vafana. Vana hinkwavo a va ri 8. Ku katsa na yena na nsati muntl hinkwavo a wu ri na 10 wa vanhu. Yindlu ya vona a yi ri na makanari manhurhu. Rent a yi vitana R6, hi nhweti. Mukhalabya a a tirha ka Maspala ku kokula switarata swa Kholsindhaba, a hola R10, hi nhweti.

Masiku hinkwawe leko Muvangu a chayasile a a ta kwala ka Sivaraboyi. Leri xi nwi tisaka laha ka Sivaraboyi hina hi nge swi tivi. Kumba a a vona narhitla lawa ya ka Sivaraboyi, kumba a a tela byalwa, sweswe hi nge tivi. Kumba a a ri munhu wa kwala ka Sivaraboyi, vusiku na nhlekani, loko a chayasile.

Manana Sivaraboyi a a nga tirhi. Na swona a a nga givi ku tsala na Bu hlava. Vanhwanyana vanharhu lavalulu na vona a va ngitenga ngofu xikelo. Va tshikile va ha xi kwalomu ka va Sub B. A va nga ri na dyondzo yo ringana. Vanhwanyana vanbirhi lava vantsonge vona a va ha kondzolela e xikolweni. Swifanyetana a swi ri swinbirhi ntsena: Leri xa ndzule na lexi a xa ha nama.

Hwanyana lexi wa mativula a a ri na mwana wa xifanyetana. U nwi kumile kwalome. A hi tivi tata wa kona xifanyetana lexi. Lava vanbirhi lava va taka e ndzhaku ka yena na vona a swi nga tivikani lexi va hanyisaka swona. Nkarhi umwana a va vuya kaya, nkarhi umwana a va etlela lomo. Munti hinkwawe a wa nga tirhi a ko tirha tata wa kona ntsena. Kumba na yena a a ri kusubi no huna phexeni. Mana wa kona a a xavisa mporosi.

Ndala a yi ri yikulu e muntini lewa. Na byona vusiwana a byi le vuya. Handla ka tata wa kona, ku have lexi a tirhaka. Leri xi nyangisaka tinhaka hi lexi tatana a nga pfumela ku diphozitela radiogras ya R202. Yena a a nga swi lavi, kumba vana va te ri va navela makaya ya vanwana lomu ku rilaka ti-radio masiku hinkwawe. Manana na yena u nhensile a ku u ta pfumeta ku yi hakelela hilava u xavisa mporosi.

Mukhalabya u ter: "Vonani? Rent yi vitana R6. Society ndzi hakela swinwana, muthole wa ka Hulumente hi yinwana. Swakadya, malahla, mati, swi-embalo, school fees, na tibuku ta vana hinkwaswe lexi swi ba nhloko ya mina. Se yi ta kumeka kwihhi yo hakelela radio lexi ya mwana lexi?"

Manana: "Tshika vana va kumava xo hungasa hi xona. Wena mukavisi wa radio, yi ngenise kwala ndlwini, hi ta ku nyika mali ya yona hi nhweti."

Radio yi ngenile ndlwini, se vulezu-lezu ku ohina. Kumba vanhwanyana va kona i malova, a va tirhi. Vo tsakela ku oina ntsena siku hinkwawe.

Vori va endle xilungu, kumba valungu ha va vona. A va dzambi va ri karhi va oina siku hinkwawe va nga tirhi nehumi. Valungu va pfuka vusiku va ya ku tirheni. Vana va vona va pfukela e Xikolweni. Lava va kulu va tirha e tihofisini kumba e ti-femini. Se xilungu xa kona lexi va ka Sivaraboyi va nge va endle kona i xilungu muni. Xana munhu a nga kuma mali a tshamile xona. Lexi mukhalabya a nga kamiki mali yo tala, yi ta ta hi kwihhi yo hakelela radio lexi yo durhisa lexi!

Swi kale swi teka mune wa tinhweti mukhalabya a ha hakelela radio lexi. A a humesa R3. hi nhweti. Mali ya kona yinwana a yi huna ka nsati hi mhaka ya mporosi. Yinwana a yi ri yo lombi e vanhwini. Se swikoleletile swi talelana lere na ta talelana. Rent wa kolota. E ka Hulumente wa kolota. E mavangeloni wa kolota. Nyama ya durha a nga ha yi koti ku xava. Vana vo dya mugayo vo pfumala xixovo. Nkarhi umwana va xava hi mati ya munyu.

Mporosi wa Mulhegulu na wona a wa pfa wu xwa, vanhu va nga ti ku ta xava. Loyi a va thembile yena ntsena hi ye Muvangu hikwa a a etlela kwala. Hi ye nkarki wuwana a a ta na xingwana, kumbe na swichukelana a ta va nyika.

Loyi wo koleka mali ya radio u tile a ta fika siku rinwana. Mali yi pfumaleka. A tlhela a vuya mhweti yinwana. Yi pfumaleka. Loko a vuya ka mhweti loyi ya vumharhu, u tile a karhile a ku wa yi teka radio.

Mi loko manana a ta vitana nuna wa kwe a ku: "Lembe mali e ka Muvangu?" Nuna: "Ia! xana Muvangu u ta ndzi lembe?"

Nsati: "U ta ku lembe. Kasi wena a wa na mbalo xana? Ncini lexi tisaka Muvangu la. Wena u ri u tise hi byalwa. A nga tisi hi byalwa, xi kona lexi a telaka kona la. Telo e vuyile na duka ro sasaka a fika a nyika Neriya. U xavele na wena wa Neriya bodhlela ro mamisa nwana."

Nuna: "Loko ri ri bodhlela ndzi twile Neriya a nwi larisa mali leswaku a nwi vuyela na ro. A nga nwi xavelanga hi mali ya yena, a hi mali ya Muvangu loyi yi nga xava bodhlela."

Na loko swi ri tano mukhalabya u vitanile Muvangu va aghena ndivini, a ku: "A ndzi ku vitaneli ndzumu. Vhiki leri a ndzi holanga. Hi leswaku ha borisana na vuvwana, se munhu loyi ndzi borisanaka na yena, hi mpfuka a ya Brekore a nga vuyanga viki leri. Mali ndzi ta yi kuma vhiki loyi taku. A ndzi ku kumbe u nga ndzi pfuma hi R5 leswaku ndzi nyika loyi wa radio hikwa wa hi nyangatsa. A hi xikweleti, u ta yi kuma."

Muvangu a nga karhatanga. U lo hamesa R5 a ku "hi ya legi!"

Nsati u ve e ndivini ya yena: "Leswi a nga kala a pfumela ku hi lembe R5. Mi mahmo, i mukwana. O vitana Neriya na vuvwanyana lava va tindzisana ta Neriya a ku: "Wiyimpfu hi yaleyo yi kumponi. Loko a mi vulavurisa, ne oleva. Hi lava ku nwi stakisa a rivala na le kaya munhu loyi va nge i Muvangu loyi."

Neriya e: "Manana, Muvangu a nga na mbaka na vuvacati. Mina ha nwi ohava."

Manana: "U ri yini? Mi nwi ohava yini? Ongelelanit! Uvavana wa mvina u ta kala a wela ku yena. Wavuna a ri tlharhang. Mi ri mi ta dya yini, leswi mi nga lo tshama, a mi tekiwi? A mi tirhi. Mi ta ambala yini? Loko mi tela hi manyanyu mi nyanya vavanuna mi ta famba ntsena ndza mi byela. Mina hi lava vakwana la. Tata wa mvina u ta yi kuma kwihi mali yo mi ambana, na ya swakadya, na yo hakela milandzu loyi yi nga lo khatakanyana? Vafana valava mi dzumbeka mi ku cele-cele mi ohaya tigrumafoni mi jayiva na vona, va mi nyika yini? Mi lava ku ala Muvangu, njhingha ya munhu. Jaha ro khula?"

Manana a xi na mano. Hakumene a xi na mano. R5 ya Muvangu yi lovile. A va nwi tlheriselanga. Radio va lavile ku ta yi teka vini va yona. Se Neriya a bubola Musangu a ku: "Muvangu, hakumene u lava leswaku va hi tekela radio leyifi. Muvangu swi kombisa leswaku a wu hi rhandzi hina vana va ka Sivarabeyi. Tatani u file mahle a nga ha swi koti ku tirha. Mina se hi langutile wena. Hi wena tata wa hina. Mina futhi ndzi ku rhandza ngopfu, kamba a wu na nhaka na mina."

Muvangu: "U khumbula leswaku loko ndzi ta laha ka nwina ndzi tela moni? Mina ndzi tela wena. Na hambi leswi u nga na nwana, u sasakile ngopfu. A ndzo ohava va ka nwina leswaku va ta kwata loko va twa leswaku ndsa ku giginyela." (Ku giginyela swi vula ku vulavurisa wankwana hi ku lava ku nwi vuta).

Neriya: "U nga vileli hi va ka hina. Manana wa swi nkhenisa swincono. Futhi yena loko o twa leswaku ka rhandzana, u ta tsaka ngopfu."

Ku sukela siku pero Muvangu a nga ha tshonanga e ka va ka Sivarabeyi. U hundzukile mukenwana lovo tala. Rent a ku hupesa yena. Swakndya, malahla, ti-society, swi-ambalo swa Neriya na swa nwana wa yena (kasi a a nga ri nwana wa Muvangu) se hinkwaxwe swo wela e makatleni ya Muvangu. Halaha Xipilongo e kaya a nga ha va tsaleri. Wali a nga ha va khumeli. Karhe mhaka yo biha ngopfu leyi yi nga endla hi Muvangu a ye ku tloinca xivengo. A nga ha ri Muchangana, i musuthu. Vana lava a nga va luma na Neriya a va ha vulavuli xinchangana. Na xikolo va nghena ka xisuthu. Hi ke ku lava ka miraka mboc. Hakumene wanana a xi na mano.